

චිනයේ බුදු දහම

ඉන්දියාවට ඊසාන දෙසින් ආසියා මහාද්වීපයේ නැගෙනහිරින් පිහිටි විශාල රට චිනය යි. එහි නැගෙනහිර වෙරළ ශාන්තිකර සාගරයෙන් සීමා වෙයි. නිබ්බතය, බුරුමය, ලාඕසය සහ වියට්නාමය එහි දකුණු සීමාවේ පිහිටි තවත් බෞද්ධ රටවල් හතරකි. සෝවියට් දේශයන්, මොන්ගෝලියාවන්, චිනයේ උතුරු සීමාවේ පිහිටියේ ය. සතරැස් සැතපුම් ලක්ෂ පනස් අටදහසක් විශාල වූ මෙ රට අද හඳුන්වන්නේ මහජන චීන සමූහාණ්ඩුව නමිනි. මෙහි වර්තමාන ජනගහනය අසූකෝටිය ඉක්මව යි. ආසියාවේ දියුණු රාජ්‍යයක් වන චිනය ලෝකයේ ප්‍රබල රාජ්‍යයක් වශයෙන් ද පිළිගැනේ. එයට ඉතා දීර්ඝ ඉතිහාසයක් ද ඇත්තේ ය. චිනයේ දිගු කලක් තිස්සේ පවත්නා ප්‍රධාන ඇදහීම් තුනකි. එනම් කොන්පියුසියස් ධර්මය, තාඕ ධර්මය හා බුද්ධ ධර්මය යි. මේ නිසා ආගම් තුනේ රට යන විශේෂ නාමයකින් ද චිනය හඳුන්වනු ලැබේ.

15.1 චිනයට බුදු දහම පැමිණීම හා ආරම්භක යුගය.

චිනයට බුදු දහම පැමිණීම .

චිනයට බුදු දහම පැමිණීම පිළිබඳ ජනප්‍රවාද කීපයකි. චීන වංශ කථා අනුව ඉන්දියානුන් බුදු දහම රැගෙන චීනයේ ජෙන්ෂි ප්‍රදේශයට පැමිණියේ ක්‍රි.පූ. 217 දී ය. ක්‍රි. පූ. 122 දී රත්රන් බුදු පිළිමයක් ද චීනයට ගෙන එන ලද බව එරට වංශ කථාවල ඇතුළත් ය. චීනයේ සිටි මින්-කි අධිරාජ්‍යා දිනක් රැ විදේශීය ශාස්තෘවරයකුගේ පිළිමයක් සිහිනෙන් දුටුවේ යයි ද ඉක්බිති ඒ අනුව ඒ ශාස්තෘ වරයා පිළිබඳ තොරතුරු සොයා ගෙන ඒමට දූත පිරිසක් ක්‍රි.ව. 67 දී ඉන්දියාවට එව්වේ යයි ද කියනු ලැබේ. මේ දූත කණ්ඩායම ආපසු යද්දී මධ්‍ය ඉන්දියානු ජාතිකයකු වන කාශ්‍යප මාතංග නමැති භික්ෂුව චීනයට ගොස් බුදු දහම ප්‍රචාරය කිරීම ආරම්භ කළේය යනු මෙකල වැඩි දෙනෙකු පිළිගන්නා මතය යි.

ඊට පසුව මධ්‍යම ආසියාවේ වූපාලන් නමැති භික්ෂුව ද චීනයට ගිය බවත්, කාශ්‍යප මාතංග හා වූපාලන් යන දෙදෙනා වහන්සේ ම

දහම යි. බුදු දහම පිළිබඳ දේශීය හා විදේශීය පඬිවරුන් රාශියක් බිහි ව සිටියේ එ යුගයේ දී ය.

ක්‍රි.ව. 8 සියවසේ සිට ඉතා පැරදිලිව දක්නට ලැබෙන දෙයක් නම්, බුදු දහම දේශීය ආගම්වලට වැඩි වැඩියෙන් මිශ්‍ර වීම ය. ඒ නිසා මහා-යාන බුදු සමයේ තුබූ මුල් ස්වරූපයන් මේ වන විට බෙහෙවින් වෙනස් වන්නට විය. 7 වන සියවසෙන් පසු තිබ්බතය සමඟ ද වීන සම්බන්ධකම් ඇතිවිය. ඉන්පසු තිබ්බතයේ “ලාමා” ධර්මයේ අදහස් ද වීනයට පැමිණියේ ය. අටවන සියවසේ දී ක්‍රමයෙන් වීනයේ තා ඕ ආගමිකයෝ බලයට පත් වූහ. ඔවුහු බෞද්ධයන්ට විරුද්ධ ව සටන් කොට වෙහෙර විහාර විනාශ කොට හික්වූන් ද මරා දැමූහ. මේ අතර ක්‍රමයෙන් වීනයේ පැතිර තිබූ මහායාන බුද්ධාගමට තා ඕ ආගමික අදහස් ද රිංගා ගත්තේ ය. මේ යුගයේ දී පැතිරුණු තාන්ත්‍රික ධර්මයේ බලපෑම ද බෞද්ධ ප්‍රතිපත්තිවලට හානිකර විය. අමෝස වජ්‍ර සහ වජ්‍රබෝධි නම් ආචාර්යවරු දෙදෙනෙක් තාන්ත්‍රික ධර්මය වීනයේ පැතිරවීමට බෙහෙවින් යත්ත දුරුවූහ. ක්‍රි.ව. 960 සිට 1127 දක්වා පැවති මියෝ රාජසමයේ දී තන්ත්‍රවාදය ඉහළින් ම වීනයේ බලපැවැත් විය. මෙසේ ක්‍රි.ව. 8 සියවසේ සිට 12 වන සියවස දක්වා කාලය තුළ දී ද වීනයේ තිබූ විවිධ ආගමික දර්ශනන්, වීන ජනයාගේ සම්ප්‍රදායික සිරිත් විරිත් හා විශ්වාස ආදියන් මිශ්‍රවීම නිසා බුදු දහම වීනයේ උපන් දේශීය ආගමික තත්ත්වයට පත් විය.

වීනය විශාල රාජ්‍යයක් වූ බැවින් එහි සමහර කොටස්වල සෑහෙන තරමින් බෞද්ධ බලය රැඳී තිබුණේ ය. මේ කාලයේ ඇති වූ බෞද්ධ කලාශිල්ප ආදියේ ද මේ යුගයේ බුදු සමයේ තිබූ මිශ්‍ර ආගමික ලක්ෂණ විද්‍යාමාන වේ.

වීන බුදු දහමේ මෑත යුගය.

13 වන සියවසෙන් පසු වීන බුදු දහමේ ඉතිහාසයේ අදුරු යුගයක් උද විය. ක්‍රි.ව. 1280 සිට 1361 දක්වා පැවති මොන්ගෝලිය රාජ කාලය තුළ දී මොන්ගෝලියාවේ මෙන් ම වීනයේ ද තදින් ව්‍යාජන වූ ලාමා ධර්මයෙන් බුදු දහම සම්පූර්ණ විපර්යාසයකට පත් විය. එහෙත් මේ නොපැහැදිලි යුගයේ දී බුදු දහම වීනයෙන් තුරන් වූයේ නැත. “වු. කේ” වැනි සමහර දිස්ත්‍රික්කවල මේ දක්වා ම බුදු දහම පැවැත්තේ ය. 15 වන සියවසේ දී පාත්‍රා ධාතුච ලබාගැනීම සඳහා වීන රජතු ලංකාව ආක්‍රමණය කළ බව ද පෙනේ.

වීනයේ වර්තමාන බෞද්ධ ප්‍රබෝධය.

වීනයේ වර්තමාන බෞද්ධ ප්‍රබෝධයේ නායකයා වශයෙන් සැලකිය හැක්කේ 20 සියවසේ මුල් භාගයේ ජීවත් වුණු පූජ්‍ය තායි - හ්සු -

ස්වාමීන් වහන්සේ ය. ආරම්භයේ සිට මේ දක්වා ම බෞද්ධාගමික ප්‍රදේශයක් ව පැවති “වුං තේ” දිස්ත්‍රික්කයේ 1888 දී උපත ලද උන්-වහන්සේ ඉගෙනීම ලද්දේ “තියො තුංග් ඡාන්” බෞද්ධාරාමයේ විසූ පා-වී නමැති උගත් ගුරුවරයාගෙනි. එතුමා වඩා උනන්දුවක් දක්වූයේ “තියෙන්තායි” හා “අවතමසක” සම්ප්‍රදයයේ බුදු දහම කෙරෙහි ය.

උන් වහන්සේ ගේ උවමනාව වූයේ චීන භික්ෂුන් වහන්සේලාට විද්‍යාත්මක ශාස්ත්‍රීය අධ්‍යාපනයක් දීම හා චීනයේ සංඝ සංවිධානය සංස්කරණය කිරීම ය.

මෙතුමාගේ සමකාලීන උගතුන් වූයේ “කැංග්-යු-වෙයි, ලියාංග්-වී-වාචී සහ සුන්-යන්-සෙන් වැනි උතුමෝ ය. බුදු දහමේ නවෝදයක් ඇති කිරීම සඳහා මෙතුමා විසින් ආරම්භ කරන ලද සංවිධාන රාශියකි. චීනයේ බෞද්ධ සම්මේලනය (1911), වූවැන්ග් බෞද්ධ ආයතනය (1912), ජාත්‍යන්තර බෞද්ධ ආයතනය හා සිනො-තිබෙත බෞද්ධ විද්‍යාලය (1930) සහ චීනයේ තරුණ බෞද්ධ සංගමය (1945) මෙවායින් කීපයකි.

දෙවෙනි ලෝක සංග්‍රාමයේ දී චීනයට ජය අත්වූවායින් පසු නැන්කින් නගරයට ගිය මෙතුමා බෞද්ධ කටයුතු පිළිබඳ නවීකරණ කමිටුවේ සභාපති වශයෙන් තේරී පත්ව චීන සංඝ සමාජය සංස්කරණය කිරීමේ කටයුතු වල යෙදුණේ ය. බෞද්ධ කටයුතු පිළිබඳ පර්යේෂණ ආයතනයක් ද පිහිට වූ මෙතුමා පසු ව නැන්කින්ගේ හි බෞද්ධ පර්යේෂණ විහාරයේ අධ්‍යක්ෂ බවට පත්විය. නූතන චීන තරුණයින් සඳහා පොත් පත් කීපයක් ද ලියන ලද මෙතුමා තමාගේ අදහස් ප්‍රචාරය කිරීම සඳහා “බෝයි” නම් සඟරාව ආරම්භ කෙළේ ය. මේ සඟරාවේ නම පසුව හායි-වා ඕ-යින්ග් (මුහුදු රළ හව) නමින් වෙනස් කරන ලද්දේ ය. ආසියාවේ, යුරෝපයේ හා ඇමෙරිකාවේ සංචාරය කොට තම දර්ශනය පළල් කර ගත් එතුමෝ 1924 දී ලුෂාන් කඳුවල මහා ආරාම විහාරයෙහි දී අන්තර් ජාතික බෞද්ධ සම්මේලනයක් කැඳවූහ. එතුමා පාලි හා සංස්කෘත මූලාශ්‍ර වලින් ම බුදු දහම ඉගෙනීමට ස්වකීය ශිෂ්‍යයින් ඉන්දියාවට හා ලංකාවට එවී ය. ඔහුට අවශ්‍ය වූයේ බුදු දහම කටපාඩම් කිරීමට වඩා තේරුම් ගැනීම ය. මෙසේ චීනයේ නූතන බුද්ධ ධර්මයේ ප්‍රබෝධයට කටයුතු කළ තායි-හ්සු හිමියෝ 1947 දී ෂැංහයි නගරයේ ජොහෝ බුද්ධ විහාරයේ දී අපවත් වූහ.

15.4 චීනයේ බෞද්ධ නිකායයෝ.

ධර්ම ප්‍රචාරය සඳහා චීනයට විදේශවලින් පැමිණි භික්ෂුන් මගින් ඉන්දියාවේ අශෝක යුගයට පළමුත් පසුවත් ඇති වූ විවිධ බෞද්ධ නිකායයන්ට අයත් පොත් පත් චීනයට ලැබිණ.

මේ ග්‍රන්ථයන්ගෙන් සමහර ග්‍රන්ථ කෙරෙහි විශේෂ සැලකිල්ල ලැබීම නිසාත්, ආචාර්යවරුන්ගේ විවිධ මත නිසාත්, චීනයේ ද තවත් බොද්ධ නිකායයෝ පැන නැංගහ. මේවා සමහරක් ඉන්දියාවේ දී ප්‍රභවය වූ නිකායන් ම චීන අවශ්‍යතාවලට අනුව හැඩ ගැසුණු ඒවා ය. මෙහි දැක්වෙන්නේ ක්‍රි.ව. 6, 7 ශත වර්ෂවල දී එසේ සකස් වූණු නිකායන් කීපයකි.

සංග්‍රහ නිකාය.

මෙය ඉන්දියාවේ මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදායට සමාන වූ චීන නිකායකි. මෙම නිකායට ප්‍රධාන වශයෙන් පදනම් වූ පොත් තුනකි. එනම් මාධ්‍යමික ශාස්ත්‍රය, ශත ශාස්ත්‍රය සහ ද්වාදශ නිකාය ශාස්ත්‍රය යි. මෙම නිකායයේ ද ප්‍රභේද කීපයක් ඇති විය. නාගර්ජුන සිට කුමාරජීව දක්වා මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදාය අනුගමනය කළ අය එක් කණ්ඩායමකි. මෙය පරණ සම්ප්‍රදාය වශයෙන් හැඳින් වේ. කුමාරජීව ගේ ගෝලයකු වූ චින්සාංග් (549 - 623) ගේ සිට අටවන සියවස දක්වා වූ මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදාය නව සම්ප්‍රදාය වශයෙන් ද හැඳින්වේ. මේ නිකායයන් චීනයේ සංස්කෘතික සංවර්ධනයට බෙහෙවින් ඉවහල් වූවක් අද ඒවා චීනයේ නිකායයන් වශයෙන් ක්‍රියාත්මක නොවේ.

වාන් නිකාය.

මෙම නිකායේ ආරම්භකයා ලෙස සැලකෙන්නේ ක්‍රි.ව. 470 දී ඉන්දියාවට පැමිණි බෝධිධර්ම භික්ෂුව යි. මෙය “ධ්‍යාන” නිකාය නමින් ද, ජපානයේ දී “යෙන්” නිකාය නමින් ද හැඳින් වේ. “තමා විසින් ම නිරීක්ෂණය කිරීමෙන් බුද්ධත්වය ලැබීම මේ නිකායිකයින්ගේ බලාපොරොත්තුව යි. එබැවින් මූලික ලැබෙන්නේ ධ්‍යානයට හෙවත් භාවනාවට යි. බෝධි ධර්ම භික්ෂුව චීනයේ වාඩි-ලින් ආශ්‍රමයේ අවුරුදු 9ක් ධ්‍යාන වැඩුයේ ය යි කියනු ලැබේ.

තියෙන්තායි නිකාය.

මෙය “වි-කා-යි” නමැති චීන භික්ෂුව විසින් ආරම්භ කරන ලද්දකි. “තියෙන්තායි” යන නමින් මෙම සම්ප්‍රදාය හැඳින්වෙන්නට හේතු වූයේ විකායි භික්ෂුවගේ ආශ්‍රමය “තියෙන්තායි” කන්දේ පිහිටීම යි. ඔහුගේ මරණය ක්‍රි.ව. 597 දී එහි දී සිදු විය.

තියෙන්තායි නිකායට පදනම් වී ඇති මූලික ග්‍රන්ථ නම් “සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය” සහ මහා ප්‍රඥපාරමිතා සූත්‍රය යි. මෙම නිකායේ දර්ශනය ද ක්‍රි.ව. 2 වන සියවසේ දී ඉන්දියාවේ විසූ “නාගර්ජුන” ආචාර්යවරයාගේ දර්ශනය මත ම පදනම් වූ බව පෙනේ. චීනයේ විශාල ආරාම රාශියක් ගොඩනැගීමේ හා සම්භාවනීය ආචාර්යවරයන් රැසක්

බිහිකිරීමේ කීර්තිය හිමිවන්නේත් කියෙන්නායි නිකායට යි. මෙය විනයේ තවමත් පවත්නා නිකායකි.

සුඛාවතී ව්‍යුහ නිකාය.

සුඛාවතී ව්‍යුහ හෙවත් “පවිත්‍ර භූමි සම්ප්‍රදය” විනයේ ආරම්භ කරන ලද්දේ 7 වන සියවසේ වා. රාජවංශය පැවතී කාලයේ දී “තංලං” නමැති භික්ෂුව විසිනි. මෙය විමුක්තිය ලැබීමට කෙටි මහක් සෙවීමේ ප්‍රතිඵලයකි. ගැලවීම ලබා ගැනීම වෙනත් කෙනෙකුගේ බලය මත පැවරීම මෙම නිකායිකයින්ගේ අදහස යි.

අමිත බුදුන් කෙරෙහි විශ්වාසය තබා “නමෝ අමිතාහ බුද්ධාය” යන්න ජප කිරීමෙන් පමණක් අමිත බුදුන්ගේ බුද්ධකෂේත්‍රයේ ඉපිද නිවන් ලැබිය හැකි බව “පවිත්‍ර භූමි සම්ප්‍රදය” අනුගමනය කරන්නෝ විශ්වාස කරති. ක්‍රි.ව. 186 දී ලෝකාක්ෂි භික්ෂුව විසින් පරිවර්තනය කරන ලද මහා සුඛාවතී ව්‍යුහ නමැති ග්‍රන්ථයත්, කුමාරභීව භික්ෂුව විසින් පරිවර්තනය කරන ලද සුඛාවතී ව්‍යුහ” නමැති සූත්‍රයත්, කාල යසස් භික්ෂුව විසින් ක්‍රි.ව. 424 දී පරිවර්තනය කළ “අමිතායුර් ධ්‍යාන” සූත්‍රයත් මෙම නිකායේ ප්‍රධාන ග්‍රන්ථ ලෙස සැලකේ.

විනය නිකාය.

විනය හෙවත් ලු-සු. සම්ප්‍රදයේ ආරම්භකයා 7 වන සියවසේ විසු තාඞ්-සුආ. ය. මෙම නිකායට පදනම වී ඇත්තේ බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසු ධර්ම සංඝායනාවේ දී සකස් කරන ලද විනය ග්‍රන්ථ යි.

කන්ත්‍ර යානය.

තන්ත්‍ර හෙවත් මන්ත්‍ර යානයේ ආරම්භකයා වශයෙන් සලකනු ලබන්නේ “චන්-චු-වෙයි” හෙවත් සුභාකරයි. සුභාකර නැගෙනහිර ඉන්දියාවේ ඔරිස්සාවේ රජ කෙනෙකි. ක්‍රි.ව. 720 දී පමණ විනයට මේ දහම ගෙනාවේ සුභාකර හා වජ්‍රමතී (කිංග්-කැංග්) වී විසිනි. මෙය කිබ්බනයේ බුද්ධාගමට ද සමාන ය. එසේ ම මන්ත්‍රයානයේ කුඩා ශාඛා රාශියක් ඇත්තේ ය. “වෛරෝචන” බුදුන් වහන්සේ මෙම මන්ත්‍ර යානයේ ප්‍රධාන දෙවියා ලෙස සැලකේ.

අවතංසන නිකාය.

පා-චූන් විසින් අරඹන ලද මෙම නිකාය වින බසින් හැඳින්වෙන්නේ “පා-සින්ග්-ත්සුන්ග්” නමිනි. එහි අදහස බුදු දහමේ නිවැරදි ස්වභාවය යන්න යි. “කියෙන්නායි” නිකාය මෙන් ම විනයේ ඇති වැදගත් ම නිකායයන්ගෙන් එකක් වන මෙය වින බුදු දහමේ නිවැරදි දර්ශනය ඉදිරිපත් කරයි.

පොදුවේ ගත් කල විනයයේ බෞද්ධ නිකායන් සියල්ලේ ම ආරම්භය දක්නට ලැබෙන්නේ ඉන්දියාවේ ඇති වූ බෞද්ධ සම්ප්‍රදායයන් තුළ ම ය. ඉන්දියාවේ දී මහායාන නමින් හැඳින්වෙන සියලු ම ගුරුකුලයන්ගේ අදහස් වින සම්ප්‍රදායයන්ට අනුකූලව, විනයයේ අවශ්‍යතා අනුව වෙනස් වූ මුහුණුවර ලබාගෙන සංවර්ධනය වී ඇති බව පෙනේ.

15.5 බුදු දහම වින සංස්කෘතිය කෙරෙහි කළ බලපෑම.

බුදු දහම විනයට පැමිණෙන විටත් වින ජනයා අවුරුදු 1500කට වැඩි දිග සංස්කෘතික ඉතිහාසයක් ඇත්තෝ වූහ. ඔවුන්ගේ සංස්කෘතිය ගොඩ නැගී තිබුණේ මිථ්‍යා මත, ඇදහිලි, විශ්වාස, මායා, හා යන්ත්‍ර මන්ත්‍ර ආදිය මත ය. ඔවුන් ඇදහූ කොන්පියුසියස් ධර්මය හා නාම ධර්මය වැනි ආගම් ද බුදු දහම මෙන් බුද්ධි ගෝචර දර්ශනයක් මත ගොඩනැගුණු ඒවා නොවේ. බුදු දහම නිසා ඔවුන්ට පැහැදිලි ජීවන දර්ශනයක් ලැබිණ. එසේ ම එය ඔවුන්ගේ පසු කාලීන බුද්ධි ප්‍රබෝධයට හේතු විය. වින මිනිසා සාමාන්‍යයෙන් ඔහුගේ පරණ පුරුදු ඉක්මණින් අත්හරින්නෙක් නොවේ. මේ නිසා බුදු දහම පැමිණීමෙන් පසුව වුව ද කොන්පියුසියස් දහම, නාම දහම වැනි පැරණි ආගම් ඔවුන්ගේ ඇදහීම් වලින් ඉවත් වූයේ නැත. සිදු වූයේ බුදු දහමේ ඇසුර ලබා ඒවා තිබුණාට වඩා හරවත් වීම ය. වින්හු බුදු දහමෙන් ඔවුන්ගේ පැරණි සම්ප්‍රදායයන් ආලෝකමත් කර ගත්හ. එපමණක් ද නොවේ. වින ජනයාට සාහිත්‍යයක්, ප්‍රතිමා ශිල්පයක් හා විශේෂ වර්ගයේ ගෘහ නිර්මාණ ශිල්පයක් ලැබුණේ බුදු දහමෙනි. ඔවුන්ට පැරණි චිත්‍ර කලාවක් තිබුණි. බුදු දහම නිසා එය අලුත් මුහුණුවරක් ගත්තේ ය. ඉදිරි පිටු කීපයෙන් කෙරෙන්නේ මේ කරුණු මඳක් සවිස්තර ව විමසා බැලීම ය.

සාහිත්‍යය.

ඉන්දියානු සංස්කෘතිය විනය කෙරෙහි බලපෑවේ බුදු දහම මගිනි. බෞද්ධ පොත පත වින භාෂාවට පරිවර්තනය කිරීම නිසා අලුත් වචන 35,000ක් පමණ වින භාෂාවට එක් වූයේ යයි කියනු ලැබේ. සංස්කෘත බෞද්ධ සාහිත්‍යය වින බසට පෙරලීම නිසා සැහෙන සංස්කෘත වචන ගණනක් ද එකතු වීමෙන් වින බස පොහොසත් වී තිබේ.

බුදු දහම නිසා අලුතෙන් ඇති වූ වින සාහිත්‍යය පසුකාලීන වින සාහිත්‍යයේ නව ස්වරූපයක් සඳහා හේතු විය. වෙනත් අමුතු සාහිත්‍යයක් නොමැති වුවත්, සංස්කෘතයෙන් වින බසට පරිවර්තනය කරන ලද පොත පත ම සාහිත්‍යයක් වශයෙන් ප්‍රමාණවත් ය. විමලකීර්ති නිර්දේශ සූත්‍රය, සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය හා සුරභිගම සූත්‍රය වැනි සූත්‍ර ග්‍රන්ථයන්ගේ වින පරිවර්තනයන් එකල සිටි උගත්තු ධර්ම ග්‍රන්ථයන් වශයෙන් පමණක් නොව සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථයන් වශයෙන් ද අගය කළහ.

චීන භාෂාවට නගන ලද අශ්වසෝෂ ආචාර්ය වරයන්ගේ බුද්ධ වර්ත කාව්‍යය හා ජාතක කථා පසු කාලීන චීන නව කථාවලට ආදර්ශයක් සැපයී ය. ටෑ, සුං, යුචාං, මිං යනාදී රාජවංශවලට අයත් යුගයන්හි චීනයේ පහළ වූ කෙටි කථා ආදිය ද බෞද්ධ අදහස් අනුව හැඩ ගැසුණු ඒවා බව කිව යුතු ය.

චීනයේ බෞද්ධ කලා ශිල්ප.

ඇත පෙරදිග රටවලින් විශිෂ්ට බෞද්ධ කලා සම්ප්‍රදායන් නිරූපණය කරන රටකි, චීනය. දීර්ඝ ඉතිහාසයක් ඇති චීනයට බුදු සමය පැමිණීමටත් පළමු වර්ෂ 1500ක් පමණ දීර්ඝ කලා ඉතිහාසයක් ඇත්තේ ය. බුදු දහම චීනයට පැමිණීමෙන් පසුව ඉන්දියානු බෞද්ධ කලා සම්ප්‍රදායන් දේශීය චීන කලා සම්ප්‍රදායන් මිශ්‍ර වී බෞද්ධ චීන කලා සම්ප්‍රදායක් ගොඩ නැගුණි. බෞද්ධ ඉන්දියානු කලා සම්ප්‍රදායන් චීනයට පැමිණ ඇත්තේ මධ්‍යම ආසියාව ඔස්සේ ය. මධ්‍යම ආසියානු බෞද්ධ නගර වූ “බෝවන්”, “කුචා හා තුං හුආං” ආදී ස්ථානයන්හි නටබුන් අතර දක්නට ලැබෙන කලා ලක්ෂණ මුල් යුගයේ චීන කලා කෘතීවල දක්නට ලැබෙන්නේ ය. චීනයේ අලංකාර පන්සල්, ස්තූප සහ ප්‍රතිමා විශාල ප්‍රමාණයක් අයත්වන්නේ ක්‍රි.ව. 4 වන සියවස හා 8 වන සියවස අතර කාලයට යි.

ගෘහ නිර්මාණ ශිල්පය.

බුදු දහම සමඟ පැමිණි ඉන්දියානු ගෘහනිර්මාණ ශිල්පයේ ස්තූප, ගුහා විහාර වැනි අඩිගයන් චීනයට අලුත් අංග විය. චීනයේ ඉදි කරනු ලැබූ ස්තූප ප්‍රධාන වශයෙන් ගෛලි දෙකකට අයත් ය. එකක් නම් සුළු සුළු වෙනස්කම් සහිතව අනුගමනය කරනු ලැබූ ඉන්දියානු ස්තූප ගෛලිය යි. අනෙක නම් චීන මණ්ඩප ගෛලියේ ස්තූපයන් ය. මේ වර්ගයට අයත් “සද සමාය” නමින් හැඳින්වෙන ස්තූපය අඩි 900ක් පමණ උස් වන අතර මහල් නවයකින් ද යුක්ත වෙයි. ඉන්දියාවේ ගුහා විහාර අනුගමනය කිරීමෙන් චීනයේ ද ගුහා විහාර අරඹනු ලැබී ය. චීන මූර්ති කලාවේ විවිධ අඩිග දැකිය හැකි සුප්‍රසිද්ධ ගුහා විහාර කීපයක් නම් උං-මෙන්, යූ-ක්වාං සහ චීන දේශ සීමා ප්‍රාන්තයේ පිහිටා ඇති තුංහුවාං ය. ක්‍රි.ව. 4 සියවසේ ආරම්භ කරනු ලැබූ තුං හුවාං ගුහාවේ ii සියවස දක්වා විවිධ කාලපරිච්ඡේදවලට අයත් ප්‍රතිමා හා වෙනත් මූර්ති කලා කෘති ඇත්තේ ය.

ප්‍රතිමා කලාව.

ක්‍රි.ව. 5 සියවස තුළ දී නිමවන ලද සේ සලකනු ලබන ලෝකඩ, බෝධි සත්ව හා බුදු පිළිම මධ්‍යම ආසියානු කලා සම්ප්‍රදායන් පෙන්වයි. උතුරු චීනයේ හැංසි ප්‍රදේශයේ පිහිටි “යූංකාං” 5 වන සියවසට අයත්

විනයේ ඇති උසස් කලා මධ්‍යස්ථානයකි. මෙහි ක්‍රි.ව. 460ත් 480ත් අතර කාලයේ දී ප්‍රතිමා ශිල්පීන් දහස් ගණනක් විසින් පිහිටි ගලෙන් ම කපා නිමවන ලද විශාල හා කුඩා පරිමාණයේ ප්‍රතිමා රාශියක් ඇත්තේ ය.

අගනුවර ලොයාංග් නගරයට ගෙන ගියාට පසු මධ්‍ය විනයේ හොනාන් පළාතේ “ලුං මො” නම් ස්ථානයේ ද මෙබඳු කලා ව්‍යාපෘති යක් ආරම්භ කරන ලද්දේ ය. යුං කාං සම්ප්‍රදායයේ දී දේශීය වින කලා ලක්ෂණ දක්නට ලැබෙන්නේ ඉතා අඩු වශයෙනි. ඒවායේ වැඩි වශයෙන් ඇත්තේ ඉන්දියානු හා මධ්‍ය ආසියානු කලා ලක්ෂණ යි. එහෙත් වැඩිකල් යන්නට මත්තෙන් මධ්‍ය ආසියානු කලා සම්ප්‍රදායයත්, දේශීය වින කලා සම්ප්‍රදායයත් සංකලනයෙන් ගොඩනැගුණු ප්‍රතිමා වල විශේෂ ලක්ෂණයක් වූයේ මද සිතහව සහිත මුහුණේ ප්‍රකාශනයත් අලංකාර රැළි සහිත ඇඳුම් නිරූපණයත් ය. එහෙත් බුදු පිළිම හා බෝධි සත්ව රූපවල ආධ්‍යාත්මික ගුණ නිරූපණයට ද ශිල්පීන් උත්සාහ කර ඇති බව පෙනේ. ක්‍රි.ව. 8 සියවස වන විට බුදු දහම සම්පූර්ණයෙන් ම වාගේ වින සම්ප්‍රදායයට අනුකූලව හැඩ ගැසී තිබුණි. වින සාහිත්‍යය හා කලා ශිල්ප වර්ධනයේ ඉහළ ම අවස්ථාව මේ අවධිය යයි සැලකිය හැකි ය. ඡන්සි ප්‍රදේශයේ පිහිටි “ට්‍රින්-ලුන්ග්-ෂාන්” ගුහාවල කලා කර්මාන්ත මේ යුගයට අයත් ය. ඇවිදින ඉරියව්වෙන් නෙළා ඇති බෝධිසත්ව රූපයත්, දූනට බොස්ටන් කලාගාරයේ ඇති වැඩ සිටිනා බෝධිසත්ව රූපයත් මේ යුගයට අයත් උසස් කලා කෘති ලෙස සලකනු ලැබේ.

ක්‍රි.ව. 755 - 763 අතර කාලයේ දී පැවති අභ්‍යන්තර යුද්ධ විනයේ සංස්කෘතික කටයුතුවල තරමක පසු බැසීමට හේතු විය. 9 වන සියවසේ කලා කෘතිවල තාන්ත්‍රික බලපෑම දක්නට ලැබේ. තාන්ත්‍රික බුදු දහමේ ඇති මායා වී ගුප් ස්වරූපය මුර්ති කලාවට සම්බන්ධ කිරීමට යාම නිසා මේ යුගයේ නිපැයුණු සමහර කෘතීන් වාමි නොදියුණු ලක්ෂණ නිරූපණය කරන බවක් පෙනේ. කියෝතෝ හි “තොජි” විහාරයට ගෙන යන ලද ධ්‍යානී බුදුවරුන් ගේ මේ ලක්ෂණ දක්නට ලැබේ.

එහෙත් මේ යුගයේ බෝධිසත්ව රූපවල විශේෂ සුන්දරත්වයක් දක්නට ලැබිණි. මේ නව සම්භාව්‍ය සම්ප්‍රදායයට අයත් උසස් බෝධි සත්ව රූපයක් නිවයෝර්ක් නගරයේ මෙට්‍රොපොලිටන් කෞතුකාගාරයේ ඇත.

මේ යුගයට අයත් තවත් විශේෂයක් නම් අවලෝකිතේශ්වර බෝධිසත්වයන් කරුණාවේ හා අනුකම්පාවේ මුර්තියක් වූ “ක්වැන්-සින්-නමැති දිව්‍යාභිගනාවක් වශයෙන් නිරූපණය කිරීම ය. මෙය ද තාන්ත්‍රික සම්ප්‍රදායයේ බලපෑමක් නිසා යයි සිතනු ලැබේ. දැවයෙන් කළ “ක්වැන්-සින්” ප්‍රතිමාවක් බොස්ටන් කෞතුකාගාරයේ ඇත්තේ ය.

එකොලොස් වන සියවසින් පසුව නිපදවුණු ප්‍රතිමාවල දක්නට ලැබෙන්නේ පිරිහීම ලක්ෂණ යි.

චිත්‍ර කලාව.

මුල් කාලයේ චිත්‍ර චිත්‍ර කලාවට සම්බන්ධ ආදර්ශ ඇත්තේ ඉතා ස්වල්ප වශයෙනි. එහෙත් තුං-හුආ විහාරයේ බිතුසිතුවමින් අලංකාර කරන ලද ගල්ගුහා සියක් පමණ ඇත්තේ ය. මේවායේ විශේෂයෙන් දක්නට ලැබෙන්නේ ගන්ධාර, ටිබෙට් හා මධ්‍ය ආසියාතික කලා සම්ප්‍රදායන් ය. එහෙත් පසුකාලීන සිතුවම් දේශීය ලක්ෂණ මිශ්‍ර වීමෙන් සංවර්ධනය වී තිබේ. ජාතක කථාන්, පිරිවර භික්ෂු සංඝයා සහිත බුදුන් වහන්සේ නිරූපණය කිරීමත් කලාකරුවන්ගේ ජනප්‍රිය මාතෘකා බවට පත් වී තිබේ. චිත්‍රයේ කලාකරුවන් වැඩි දෙනෙකු ජීවත් වූයේ ගාන්ත පරිසරයකින් යුත් විහාරවල බැවින් ඔවුන්ගේ සම්පූර්ණ විවේක කාලය බුදු සිරිත හා ජාතක කථා සිතුවමින් විහාර බිත්ති අලංකාර කිරීමට ගෙවූන බව පෙනේ. ක්‍රි.ව. 8 වන සියවසේ ජීවත් වූ “වු-තාමි-ත්සේ” සුප්‍රසිද්ධ චිත්‍රකලා කරුවෙකි.

පශ්චාත් කාලීන බිතු සිතුවම් වැඩිපුර දක්නට නොලැබෙන්නේ බිතු සිතුවම් කලාව අධ්‍යයනයට සූභන කාලයක් පැවති බවට සාධක තිබේ. දකුණු ඡායී පළාතේ පිහිටි කුආංග්-මෙංග් විහාරයේ ඇති බිතු සිතුවම් 14 වන සියවසට අයත් ය. කීර්තිමත් චිත්‍ර කලා ශිල්පීන් කීප දෙනෙක් නම් මු-චී, වු-චුං, සහ ශි-යු-චියෙන් (13 සියවස) ය. මේ හැම දෙනා ම භික්ෂුන් වහන්සේලා ය.

වැඩිදුර කියවීමට.

ආනන්ද හිමි සහ කාන්ගහ ආරච්චි - ලෝක බෞද්ධ සංස්කෘතිය, චිත්‍රය.

ලෝයාහි පිහිටි ධවල අශ්වාරාමයේ වැඩ සිටිමින් බෞද්ධ පොත්පත් වීන භාෂාවට පරිවර්තනය කළහ යි ද කියනු ලැබේ.

තවත් ජනප්‍රවාදයක එන විස්තරයක් අනුව අශෝක සමයේදී බෞද්ධ පොත්පත් රැගෙන චීනයට ගිය භික්ෂූන් වහන්සේලා එවකට එහි සිටි රජු විසින් සිර කරන ලදහ. එසේ සිර කරනු ලැබූ උන් වහන්සේලා වෙත පැමිණි රන්වන් පුරුෂයකු විසින් උන්වහන්සේලා නිදහස් කරනු ලැබූහ. මේ ජනප්‍රවාදය පිළි නොගෙන අන් හැරියන් ක්‍රි.ව. 1 වන සියවසේ දී චීනයට බුදු දහම පැමිණ තිබූ බව පිළිගැනීමට හේතු තිබේ. වෙනත් රටවල මෙන් අබණ්ඩව යන ශාසන ඉතිහාසයක් චීනයේ දැකිය නොහැක. චීනයේ බෞද්ධාගමික කටයුතු ක්‍රි.ව. 1 සියවසේ දී ආරම්භ වී සංවර්ධනය වී ක්‍රි.ව. 12 සියවස පමණ වන විට වැඩි අවසන් වූ තත්ත්වයකට පත් වූ බව පෙනේ. මේ කාලපරිච්ඡේදය අනුකොටස් 3කට වෙන්කර දක්විය හැකි ය. එනම්,

1. ක්‍රි.ව. 1 සියවස සිට ක්‍රි.ව. 3 සියවස දක්වා වූ ආරම්භක යුගය.
2. ක්‍රි.ව. 4 සියවස සිට ක්‍රි.ව. 7 වන සියවස දක්වා වූ තහවුරු-වීමේ යුගය.
3. ක්‍රි.ව. 8 සියවස සිට ක්‍රි.ව. 12 වන සියවස දක්වා වූ බුදු දහම දේශීය බවට පත්වීමේ යුගය යනුවෙනි.

ආරම්භක යුගය (ක්‍රි.ව. 1 සියවස සිට 3 සියවස දක්වා)

බුදු දහම චීනයට පැමිණෙන කාලයේ චීනයේ බලයට පත්ව සිටියේ හෞ වංශික (ක්‍රි.ව. 25 - 264) රාජ පරම්පරාව යි. මුල් යුගයේ ධර්ම ප්‍රචාරයට පැමිණි භික්ෂූන් වහන්සේලාට පහසුවෙන් මේ දහම ජනතාවට පිළිගන්වන්නට හැකි වූයේ යයි කිසියෙක් සිතිය නොහැක. චීන ජනතාවගේ ආගම් වූ කොන්පියුසියස් දහමත්, තාඕ ධර්මයත් එ කල රජ වරුන්ගේ හා පාලකයන්ගේ රාජසභා ජීවිතයන් පොදු ජනයාගේ ජන ජීවිතයන් පාලනය කෙළේ ය. පවුල් ජීවිතයට හා පාරම්පරික සිරිත් විරිත් වලට මුල් තැන දුන් චීන ජාතිකයා බුද්ධාගමෙන් පෝෂිත බ්‍රහ්මචාරී දිවියට එකවර කැමති වූයේ යයි සිතිය නොහැක. රාජසභා ජීවිතය පණ ගැන්වූයේ කොන්පියුසියස් දහම විසිනි. කොන්පියුසියස් දහමෙන් ඇත් වීම රාජසභාව අස්ථාවර තත්ත්වයකට පත් වීමකි. එබැවින් මේ බැහැරින් ආ බුදු දහම හා භික්ෂු පිරිස දෙස වීන පාලක පක්ෂය හෙලුවේ සැක සහිත බැල්මකි. මුලින් සඳහන් කරන ලද රජතුමා විසින් භික්ෂූන් සිරගත කළේ යයි කියන ජනප්‍රවාදයේ ඇති සත්‍ය බිජයක් එය යි. භික්ෂූන් ඤාණවන්ත ව කටයුතු කිරීම නිසා රාජායෙන් හා ජනතාවගෙන් නැගී ආ බාධකයන් මැඩපවත්වා ගැනීමට

හැකි විය. මේ නිසා පළමුවෙන් රජවරුන්ට බුදු දහම පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබාදෙන්නට සිදුවිය. “මරණාසන්න වූ කෙනකුට භික්ෂූන් වහන්සේ නමකගේ ඇසුර ලබා ගැනීමෙන් පරලොව සැපවත් කරගත හැකිය” යන අදහස වැනි කල්පනාවන් ජනතා හදවත්වලට ළංකර දීමෙන් බුදු දහම කෙරෙහි ජනතාවගේ නො රිස්සුම් ගතිය ඉවත් කළ හැකි විය.

එසේ ම කොන්පියුසියස් දහමේ හෝ නාඕ දහමේ හෝ, බුදු දහමේ මෙන් බුද්ධි ගෝචර සඳහා පදනමක් හෝ දර්ශනයක් නොතිබීම බුදු දහමට තිබූ වාසියක් විය. වෙනත් දහමකට කෙලින් ම එරෙහි නො වීමේ සහනශීලී ස්වභාවයක් බුදු දහමේ ඇත්තේ ය. මේ ලක්ෂණ ද ධර්ම ප්‍රචාරයේ යෙදුණු භික්ෂූන්ට වාසියක් විය. වැඩිකල් නොගොස් ම කොන්පියුසියස් දහම හෝ නාඕ දහමට වඩා බුදු දහම සාරවත් ධර්මයක් බව බුද්ධිමත් චින්ත්‍ර හඳුනා ගත්හ. තව ද, බුදු දහම කෙරෙහි අවධානය යොමු වීමට හේතු වූ කාරණයක් නම් එය චීනයේ එකල ඇති වූ දේශපාලන අර්බුද පිටු දැකීමට ආලෝකයක් ලබා දීමයි.

කොන්පියුසියස් දහම හා නාඕ දහම සමඟ බුදු සමය සන්සන්දනය කරමින් බුදු දහමේ ඇති ශ්‍රේෂ්ඨත්වය විස්තර කරමින් ලියනු ලැබූ පොතක් හැං යුගයේ අවසාන භාගයේ දී එළි දැකීම මේ කියමන තහවුරු කරයි. මේ පොත ලියන ලද්දේ මෝ - ත්සි (ක්‍රි.ව. 170 - 225) නමැත්තෙකි.

චීනයේ බුදු දහම ව්‍යාප්ත කිරීමේ මුල් යුගයේ දී එරටට අවශ්‍ය වූයේ බුදු දහම පිළිබඳ පත පොත ය. එබැවින් ධර්ම ප්‍රචාරක උගත් භික්ෂූන්ගේ ප්‍රධාන කාර්යයක් වී ඇත්තේ දහම පොත් චීන බසට පරිවර්තනය කිරීම ය. මේ මුල් යුගයේ සිටි ප්‍රසිද්ධ පරිවර්තක භික්ෂූන් තිදෙනෙක් නම් අක්ෂ - කා ඕ, සංඝවර්මන් සහ සංඛපාල ය. “වෙයි” රාජවංශය අවසාන වන විට ප්‍රඥ පාරමිතා ධානිත්‍යය ඇතුළත් සූත්‍ර රාශියක් ප්‍රචලිතව තිබූ බව පෙනේ. බෞද්ධයෝ ඒවා පිටපත් කිරීමෙන් විස්තර කිරීමෙන් හා දේශනා පැවැත්වීමෙන් ප්‍රචාරයට පත් කළහ.

චීනයේ භික්ෂු ශාසනය ආරම්භ කළේ ක්‍රි.ව. 250 පමණේ දී ය. ඒ ඉන්දියාවෙන් ගිය ධර්මාකර භික්ෂූන් වහන්සේ විසිනි. උන්වහන්සේ විසින් ධවල අශ්වාරාමයේ භික්ෂූන්ගේ චීනය කටයුතු සඳහා සීමාමාලකයක් පිහිටුවනු ලැබී ය.

15.2 චීනයේ බුදු දහම තහවුරු වීමේ යුගය.
(ක්‍රි.ව. 4-7 සියවස)

ක්‍රි. ව. 4 වන සියවසේ දී චීනයේ රාජ බලය ලබාගත්තේ “වෙයි” වංශය නමැති විදේශික ගෝත්‍රයකි. මොවුහු කල්සිට ම බෞද්ධයෝ

වූහ. එබැවින් මේ යුගයේ දී ඉහළ ම මට්ටමෙන් බුදු දහම ව්‍යාප්තිය සඳහා රාජ අනුග්‍රහය ලැබීණි. විනයේ උසස් බෞද්ධ කලා නිර්මාණයන් අයත් වන්නේ මේ යුගයට යි. “වෙය්” වංශයේ පළමු වන අධිරාජයා බුදු දහම රජයේ ආගම බවට පත් කිරීම මේ යුගයේ සිදු වූ විශේෂ සිද්ධියකි.

වින මිනිසුන් නියම වශයෙන් බුදු දහම හඳුනා ගත්තේ ක්‍රි.ව. 4 වන සිය වසේ සිට යයි කිව හැකි ය. මේ කාලයේ සිටි තා-මි-ආන් හික්ෂුව දේශකයෙක් වුවා පමණක් නොව ස්වකීය ශිෂ්‍යයන් ධර්ම ප්‍රචාරක කටයුතුවල ද යෙදවී ය.

විනයේ හික්ෂුණි ශාසනය ඇරඹීම.

විනයේ හික්ෂුණි ශාසනය ඇරඹීමට උදව් වූයේ ශ්‍රී ලංකාව යි. ශ්‍රී ලංකාවේ මහානාම රජු දවස මෙහි පැමිණි නන්දි නම් නැව හිමියකු ශ්‍රී ලංකා හික්ෂුණින් 8 නමක් කැඳවා ගෙන ක්‍රි.ව. 429 දී විනයට ගිය බව සඳහන් වේ. ක්‍රි.ව. 433 දී ද නැවත වරක් මේ වෙළඳා විසින් ශ්‍රී ලංකාවේ දේවසාරා නැමැති හික්ෂුණිය ප්‍රධාන හික්ෂුණිහු එකොළොස් නමක් විනයට කැඳවා ගෙන යනු ලැබුහ. එම හික්ෂුණින් වහන්සේලා සංඝවර්මන් නම් තෙරුන්ගේ සභාය ඇතිව විනයේ හික්ෂුණි ශාසනය ආරම්භ කළහ. ලංකාවේ හික්ෂුණි ශාසනය නොමැති වුනත් අද දක්වා ම විනයේ හික්ෂුණි ශාසනය පවතී.

ක්‍රි. ව. 5 වන 6 වන හා 7 වන සියවස්වල දී වින බෞද්ධයන් බෙහෙවින් උත්සාහ කොට ඇත්තේ බුද්ධ ධර්මය පිළිබඳ ලියවී ඇති පොත් හැකි තරම් දුරට ලංකාව, ඉන්දියාව ආදී බෞද්ධ රටවලින් ගෙන්වා ගෙන ඒවා වින බසට පරිවර්තනය කිරීමට ය. එසේ ම බෞද්ධ උගතුන් විදේශයන්ගෙන් ගෙන්වා ගෙන ඔවුන් ලවා මේ ශාස්ත්‍රීය සේවාව කරවා ගැනීමට වින පාලකයින් බෙහෙවින් උනන්දු වී තිබේ.

පස්වෙනි සියවසේ දී ධර්ම ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථ වින බසට පරිවර්තනය කිරීමේ කාරියේ දී පුරෝගාමී ව කටයුතු කළ කෙනෙකි කුමාරථීව. කුමාරථීවගෙන් පසු ව කාශ්මීරයෙන් පැමිණි දහම පොත් පරිවර්තනය කිරීමේ යෙදුණු තවත් කීපදෙනෙකු නම් පුණ්‍යතර, ධර්මරුවී, බුද්ධයසස් සහ සංඝභද්‍ර වැනි හිමිවරුන් ය. නිකාය ග්‍රන්ථයන්ගේ පරිවර්තන සැහෙන ප්‍රමාණයක් මේ උත්සාහයන්ගේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් මතු වූණි. එහෙත් විනය ග්‍රන්ථවල අඩුපාඩුව පෙනෙන්නට විය. පාහියන් නමැති වින හික්ෂුව (5 සියවස) ඉන්දියාව ලංකාව වැනි රටවල සංචාරයට ඒමේ එක් අදහසක් නම් මේ විනය ග්‍රන්ථ ලබා ගැනීම ය. මේ ගමනේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් උන් වහන්සේ ධර්ම ගුප්ත නිකායේ විනය ග්‍රන්ථ 67ක් ද, සර්වාස්තිවාදයේ විනය කාණ්ඩ 157ක් ද, මහා සාංඝික විනය

පොත් 40ක් ද, මහිසාසක විනය පොත් 30ක් ද විනයට ගෙන යාමට සමත් වූහ.

ඉන්දියාවේ එවකට ප්‍රචලිත ව තිබූ සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන ලද මහායාන සම්ප්‍රදායයන්ට අයත් බොහොමයක් ම පොත් වින බසට පෙරළන ලද්දේ පස්වන ශතවර්ෂයත්, හත්වන ශතවර්ෂයත් අතර කාලය තුළ දී ය. මේ පොත් පදනම් කරගෙන සංඥා, වාං, නියෙන්තායි, සුඛාවතී ව්‍යුහ, තන්ත්‍ර හා අවතංසක ආදී නිකායයන් ගණනාවක් ම විනයේ ව්‍යාප්ත විය. සංස්කෘත බුදු දහම වින බසට පෙරළීමේ දී නොසැහෙන සේවයක් ඉටු කළ විශාරදයෝ කීප දෙනෙක් නම් කුමාර-ඡීව, පරමාර්ථ, හියුං සියැං හා බෝධි රුවිය. ඔවුගේ සේවාවන් කවරේදැ යි උහුසින් විමසා බලමු.

කුමාරඡීව පඨිවරයා.

කුමාරඡීවගේ පියා කුමාරායන නමැති ඉන්දියානු වංශවතෙකි. ඔහු මධ්‍ය ආසියානු කුච දේශයේ ජීවා නමැති කුමරියක සමඟ විවාහ වීමෙන් ලැබුණු පුත්‍රයා කුමාරඡීව ය. ජීවා පසුකලෙක බෞද්ධ භික්ෂුණියක වශයෙන් පැවිදි වූවා, සිය පුතුට මැනවින් ධර්ම ශාස්ත්‍ර ඉගෙනීමට කටයුතු සැලැස්වූවා ය. කාශ්මීරයේ බන්ධුදත්ත නමැත්තෙකු යටතේ ශාස්ත්‍ර අධ්‍යයනය කොට වැඩිකල් නොගොස් ම කුමාරඡීව මහායාන බුදු දහම පිළිබඳ විවිධ සම්ප්‍රදායයන්ගේ පඨිවරයෙක් බවට පත් විය. ඔහු මධ්‍ය ආසියාවේ බෝටාන්, කැෂ්ගාර්, යාර්කන්ඩ් සහ නැගෙනහිර තුර්කිස්ථානයේ විවිධ ගුරුවරුන්ගේ සැලකිල්ලට භාජනය විය. මහායානයේ මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදායයන් හා සර්වාස්තිවාද සම්ප්‍රදායයන් ඔහුගේ විශේෂ අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රයන් විය.

ක්‍රි.ව. 401 දී ලි-කු-ආන්ග් විසින් කුච දේශයට විරුද්ධ ව මෙහෙයවන ලද සටනක දී සිරකරුවකු බවට පත් වූ කුමාරඡීව විනයට ගෙන යනු ලැබුවේ ය. උගතකු වශයෙන් වීර ප්‍රසිද්ධියක් ලබා සිටි කුමාරඡීව බැහැදකීමට ආ උගත්තු බොහෝ දෙනෙක් ඔහුගේ ශ්‍රාවකයන් බවට පත්වූහ. එකල සිටි ටී-සින් වංශයේ රජතුමා ක්‍රි.ව. 405 දී කුමාරඡීවට බොහෝ ගෞරව දක්වන ලද්දේය යි වින වාර්තාවල සඳහන් වෙයි. බෞද්ධ පොතපත වින භාෂාවට පරිවර්තනය කිරීමේ වැඩ පිළිවෙළක නායකත්වය කුමාරඡීවට ලැබිණ. ඔහුගේ පරිවර්තන මණ්ඩලයට භික්ෂුහු අටසියයක් ආතුළත් වූහ. වින රජතුමා පෞද්ගලිකව ම කුමාරඡීව යටතේ පොත් දිග හැර ගෙන අධ්‍යයන කටයුතුවල යෙදුණේ යයි ද කියනු ලැබේ. කුමාරඡීව පරිවර්තන කටයුතුවල මෙන් ම ධර්ම ප්‍රචාරක කටයුතුවල ද මුල් තැනක් ගත්තේ ය.

උතුරු විනයේ ජනගහනයෙන් දහයෙන් නවයක් පමණ ම, කුමාර-ඡීව වන්ගන් නගරයේ සිටි වර්ෂ 9 (405 - 413) තුළ දී බුදු දහම වැළඳ

ගත්ත. පොදු ජනයා මෙසේ බුදු දහමට ඇදී ඒමට එක් හේතුවක් නම් බුදු දහම කෙරෙහි ලැබුණු රාජ අනුග්‍රහය යි.

චීනයේ මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදායයේ ගුරුවරයා ලෙස සලකනු ලබන්නේ කුමාරජීව යි. චීනයේ බුදු දහම ව්‍යාප්ති වැඩ පිළිවෙළේ අලුත් යුගයක් කුමාරජීවගෙන් ඇරඹිණ. ඔහුගේ සංස්කෘත හා චීන බස් පිළිබඳ හසල දැනුම අනෙක් පරිවර්තකයින්ගේ එම දැනුම අභිබවා සිටියේ ය.

ක්‍රි.ව. 402ත් 412ත් අතර කාලය තුළ දී ඔහු විශාල ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවක් පරිවර්තනය කළ අතර, ගද්‍යෙන් හා පද්‍යයෙන් නව නිබන්ධන රාශියක් චීන බසින් ලියන ලද බව ද කියනු ලැබේ. 200කට අධික සංඛ්‍යාවක් ඔහුගේ පැවිදි ගෝලයෝ වූහ.

කුමාරජීව චීන බසට පරිවර්තනය කළ ඉතා ම වැදගත් පොත් කිපයක් නම්,

මහා ප්‍රඥ පාරමිතා ශාස්ත්‍රය, ශත ශාස්ත්‍රය, සුඛාවතාමුත ව්‍යුහය, සද්ධර්ම පුණ්ඩරික සූත්‍රය හා

වජ්‍රවේදිකා ප්‍රඥ පාරමිතා සූත්‍රය යි.

ක්‍රි.ව. 413 දී රේණ මඤ්චකයේ උන් කුමාරජීව තමන්ගේ අනුගාමිකයන්ට කථා කොට “අගය කළ යුත්තේ ඔහුගේ ජීවිතය නොව ඔහු කළ වැඩ බව ප්‍රකාශ කළේය”යි කියනු ලැබේ.

“නෙළුම් පිපෙන්නේ මඩය. එහෙත් අගය කළ යුත්තේ මඩ නොව නෙළුම් ය.”

පරමාර්ථ.

මෙතුමා බටහිර ඉන්දියාවේ උදේනි නගරයේ සංස්කෘත අධ්‍යයනය කළ පැවිද්දෙකි. අධ්‍යාපනය අවසන් කළ පරමාර්ථ පාටලී පුත්‍ර නුවරට පැමිණි අවධියේ දී චීන ජනතාවට බුදු දහම ඉගැන්වීම සඳහා දක්ෂ ගුරුවරයකු ඉල්ලා චීන අධිරාජ්‍යයාගේ දූත පිරිසක් මගට රාජ්‍යය වෙත පැමිණියහ. මේ ආරාධනය පිළිගත් පරමාර්ථ දූත පිරිස සමඟ ක්‍රි.ව. 548 දී නැන්කින් නගරයට සැපත් විය. ක්‍රි.ව. 569 දී මරණයට පත්වන තුරු ම පරිවර්තන කාර්යයෙහි යෙදී සිටි පරමාර්ථ සංස්කෘත ග්‍රන්ථ 70ක් චීන බසට පරිවර්තනය කෙළේ ය. ඔහු චීනයේ මහායාන සම්පරිග්‍රහ ශාස්ත්‍ර නමැති නිකාය ඇරඹූ නැනැත්තා ය. මේ කාලයේ විඤන

වාද සම්ප්‍රදායයේ සංස්කෘත ග්‍රන්ථ වින බසට පරිවර්තනය කළ නිදේ-
නෙකි. ඒ පරමාර්ථ, බෝධිරූපී හා භික්ෂු සියලු ය. භික්ෂු සියලු විසින්
ආරම්භ කළ සම්ප්‍රදාය හැඳින්වෙන්නේ “ධර්මලක්ෂණ” නමිනි.

පරමාර්ථ විසින් වින බසට පරිවර්තනය කළ පොත් අතර වැදගත්
කීපයක් පහත දැක්වේ.

1. සන්ධි නිර්මාණය.
2. ප්‍රභූ පාඨනා සූත්‍රය.
3. මහායාන සම්ප්‍රදාය ගාස්ත්‍රය.
4. මධ්‍යන්ත විභාග ගාස්ත්‍රය.
5. අභිධර්ම පන්තිය ව්‍යාකෘත ගාස්ත්‍රය.
6. මහායාන සම්ප්‍රදාය ගාස්ත්‍ර ව්‍යාකෘත හා
7. අජ්ටාදග්‍ර ඉන්ද්‍රිය ගාස්ත්‍රය.

බෝධිධර්ම.

බෝධිධර්ම ක්‍රි.ව. 526 දී ධර්මප්‍රචාර කටයුතු සඳහා විනයට
පැමිණි ඉන්දියානු භික්ෂුවකි. දකුණු වින අධිරාජ්‍යය වූ ලියංග්-වූ-නි
ඔහු නැන්කින් නගරයට කැඳවා ගත්තේ ය. අධිරාජ්‍යය සමඟ ඇති වූ
සාකච්ඡාවක දී අධිරාජ්‍යය තමා ගොඩනැගූ වෙහෙර විහාර රාශියක්
ගැන විස්තර කර “එයින් තමාට කෙතෙක් පින් ලැබේද”යි බෝධි-
ධර්මගෙන් විචාළේ ය. බෝධිධර්මගේ පිළිතුර වූයේ කිසි පින්ක්
නොලැබෙන බව ය. බෝධිධර්ම ඉන්ද්‍රිය වාදියෙකි. ඔහු ග්‍රන්ථ දුරු
අගය නොකළ අතර සත්‍යාවබෝධය සඳහා ධ්‍යානයේ ඇති වැදගත්කම
පෙන්වා දුන් කෙනෙකි. පසු කාලයේ ජපානයේ “සෙන්” බුදු දහම
ගොඩනැගුණේත් බෝධිධර්මගේ මේ දර්ශනය මත ය. ග්‍රන්ථ දුරු අගය
නොකළ ඔහු පරිවර්තනය කළේ “මහා පරිනිර්වාණ සූත්‍ර ගාස්ත්‍ර”
නමැති එක් ග්‍රන්ථයක් පමණි.

විනයේ ටැන්ග් වංශික අධිරාජ්‍යයන් විසින් බෝධිධර්ම හා ඔහුගේ
අනුගාමිකයෝ අගේ කොට සලකන ලදහ.

භික්ෂු සියලු

ක්‍රි.ව. 622 දී පැවිද්ද ලද, භික්ෂු සියලු හෝනන් ප්‍රදේශයේ වින
භික්ෂුවකි. පසු කාලයේ ඓතිහාසික වාර්තා ලිවීම පිළිබඳවත්, සංස්කෘත
ලියවිලි වින බසට පරිවර්තනය කිරීම පිළිබඳවත් කීර්තියක් ලබාගත්
වින ජාතික භික්ෂුව භික්ෂු සියලු ය.

ක්‍රි. ව. 622 දී ඉන්දියානු සංචාරය ඇරඹූ ඔහු නැවත චීනයට ගියේ ක්‍රි.ව. 645 දී ය. මේ ගමනේ දී පස් අවුරුද්දක් ඔහු නාලන්ද විශ්ව විද්‍යාලයේ රැඳී බෞද්ධ ත්‍රිපිටකය හා බ්‍රාහ්මණික සාහිත්‍යය අධ්‍යයනය කෙළේ ය. හේ ඉන්දියාවේ දී ධර්ම රක්ෂිතගේ විඤ්ඤාදා දර්ශනය ද මැනවින් හදුන්වා දී ඇත. ආපසු ගමනේ දී රනින්, රිදියෙන් හා සඳුන් ලියෙන් කළ බුදු පිළිම ඔහු විසින් චීනයට ගෙන යන ලද බව කියනු ලැබේ. එසේ ම ඔහු අති විශාල සංස්කෘත දහම් පොත් සම්භාරයක් ද චීනයට ගෙන ගිය බව සඳහන් වේ. පොත් 657කින් යුත් ඔහුගේ ග්‍රන්ථ සම්භාරය ඔසවා ගෙන යන ලද්දේ ද අශ්වයන් විසි දෙදෙනෙකු විසිනි. මේ පොත් සම්භාරයට මහායාන, චේතනාවාද, සාම්මිකිය, මහිශාසක කාණ්ඩය, සර්වාස්තීවාද, මහාසාංඝික, හේතුශාස්ත්‍ර හා ශබ්ද ශාස්ත්‍ර යන බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන්ගේ පොත් ඇතුළත් විය.

මේ පොත් චීන බසට පරිවර්තනය කිරීමේ දී වඩා නිදහස් ශෛලියක් හිසුං සියැං හා ඔහුගේ අනුගාමිකයෝ භාවිත කළහ. එබැවින් පරමාර්ථගේ පරිවර්තන ක්‍රමය පරණ සම්ප්‍රදාය නම්නුත්, හිසුං සියැංගේ සම්ප්‍රදාය නව සම්ප්‍රදාය නම්නුත් හැඳින් වෙන්නට විය.

7 වන ශතවර්ෂය අවසන් වන තුරු ම හිසුං සියැං ගේ කටයුතු සාර්ථක ව රාජ අනුග්‍රහය ඇති ව කරගෙන යනු ලැබී ය.

චීනයේ බෞද්ධ ග්‍රන්ථ පරිවර්තනය යුග තුනකට වෙන්කර දැක්විය හැකි ය. එනම්.

1. ක්‍රි.ව. 67න් ආරම්භ වූ බුදු දහම චීනයට ප්‍රචිණ්ඩ වූ යුගය.
2. ක්‍රි.ව. 405 දී කුමාරජීවගෙන් ඇරඹුණු යුගය.
3. ක්‍රි.ව. 646 දී හිසුං සියැංගෙන් ඇරඹුණු යුගය යනුවෙනි.

හිසුං සියැංගේ පරිවර්තන කටයුතුවල සහායට තවත් සංස්කෘත උගතුන් ලබාදුන් බව ද පෙනේ. මේ කාර්යය පහසුවීම සඳහා සෑම භික්ෂු ආරාමයකට ම තවත් භික්ෂුන් 5 දෙනා බැගින් අලුතෙන් ඇතුළත් කර ගැනීමට අධිරාජ්‍යා විසින් නියෝග කරන ලද්දේ ය. මේ කාලයේ අධිරාජ්‍යයේ තිබූ භික්ෂු ආරාම ගණන 3716කි.

හිසුං සියැං විසින් චීන බසට පරිවර්තනය කළ වැදගත් පොත් වලින් 5ක් පමණක් පහත දැක්වේ.

1. මහා ප්‍රඥ පාරමිතා සූත්‍රය.
2. විද්‍යාමාත්‍ර සිද්ධි - ත්‍රිදශ ශාස්ත්‍රය,
3. කර්ම සිද්ධි ප්‍රකරණ ශාස්ත්‍රය,

4. මධ්‍යන්ත විහසිත ශාස්ත්‍රය හා

5. මහායාන සමපරිග්‍රහ ශාස්ත්‍ර මූලය යි.

බෝධිරූපී.

මෙතුමා දකුණු ඉන්දියාවේ බ්‍රාහ්මණ පවුලකින් පැවිදි වූ කෙනෙකි. ටෑං වංශික රජවරුන්ගේ කාලයේ දී ලංකාව, ඉන්දියාව, ජපානය වැනි රටවලින් පදිංචිය සඳහා ම විනයට හික්කුහු පැමිණියහ. බෝධිරූපී ද එබන්දෙකි. ඔහුගේ මුල් නම “ධම්මරූපී” ය. වූ - ක්සො - කී යන් අගධර්ණියගේ (684 - 705) නියෝගයක් අනුව “ධම්මරූපී” යන්න “බෝධි රූපී” නමින් වෙනස් කරන ලද්දේය යි කියනු ලැබේ. චීන වංශ කථා අනුව බෝධිරූපී තාරකා ශාස්ත්‍රය, වෛද්‍ය ශාස්ත්‍රය භූගෝල විද්‍යාව හා දේවධර්ම ශාස්ත්‍රය ද උගත් අතර දෙළොස් වියේ දී පැවිදි වූවෙකි. යශෝවර්ෂ නමැති තෙරුන් වහන්සේ නමක් බෝධිරූපීගේ දස්කම් දැක ඔහුට බුදු දහම ඉගෙනීමට උපදෙස් දුන් බවත්, අවුරුදු තුනකින් ඔහු සම්පූර්ණ ත්‍රිපිටකය මැනවින් උගත් බවත් වාර්තාවල සඳහන් ය. අධිරාජයා බෝධිරූපීගේ දස්කම් අසා ඔහු අගනුවරට කැඳවූ අතර එහි දී (693) ඔහු රත්න මේස සූත්‍රය චීන බසට පරිවර්තනය කළේ ය. ක්‍රි. ව. 727 දී බෝධි රූපී මරණයට පත්වන විට ඔහුගේ වයස අවුරුදු 156ක් යයි කියනු ලැබේ. “ටෑං” අධිරාජයන්ගේ කාලය බුදු දහමට යහපත් කාලයක් වූ බැවින් “හියුං සියෑං” “බෝධිරූපී” වැනි උගත්තු ඉන්දියාවෙන් ගෙනෙන ලද සංස්කෘත ධර්ම ග්‍රන්ථ නිදහස් ලෙස චීන බසට පරිවර්තනය කළහ.

ක්‍රි.ව. 693 - 713 අතර කාලය තුළ දී බෝධිරූපී ග්‍රන්ථ 53ක් පරිවර්තනය කළ බව කියනු ලැබේ. ඒවායින් වැදගත් ග්‍රන්ථ කීපයක් නම්,

1. ප්‍රඥ පාරමිතා අර්ධ ශතීකාව,
2. මහා රත්නකූට සූත්‍රය,
3. අමිතායුශ ව්‍යුහය.
4. විනය විනිශ්චය හා,
5. මහායාන වජ්‍ර වූඩාමණි බෝධිසත්ව වර්යා වර්ග සූත්‍රය යි.

15.3 චීන බුදු දහම දේශීය බවට පත්වීමේ යුගය.

(ක්‍රි.ව. 8 වන සියවස සිට 12 වන සියවස දක්වා.)

ක්‍රි.ව. 4 වන සියවස සිට 7 වන සියවස දක්වා වූ චීනයේ බුදු දහම තහවුරු වීමේ යුගය තුළ දී චීනයේ රාජ්‍ය ආගම වූයේ බුදු